

ΤΑ ‘ΕΥΑΓΓΕΛΙΚΑ’

Στο λυκαυγές του 20^{ου} αιώνα – αρχές Νοεμβρίου του 1901 - η Αθήνα συγκλονίστηκε από πολυήμερες και αιματηρές ταραχές οι οποίες έμειναν στην Ιστορία με την ονομασία «Ευαγγελικά» (ή «Ευαγγελιακά») και ξέσπασαν όταν η εφημερίδα «Ακρόπολις» άρχισε να δημοσιεύει περικοπές των Ιερών Ευαγγελίων μεταφρασμένες στην δημοτική γλώσσα από τον Αλέξανδρο Πάλλη.

Σύντομα βιογραφικά των πρωταίων των Ευαγγελικών.

--- **Η βασίλισσα της Ελλάδος, Οлга.** Γεννήθηκε το 1851 στην Πετρούπολη και έφερε τον τίτλο της Μεγάλης Δούκισσας. Το 1867 παντρεύτηκε τον βασιλέα της Ελλάδος Γεώργιο Α΄ και ήταν μητέρα του Διαδόχου Κωνσταντίνου. Υπήρξε η πρώτη ορθόδοξη βασίλισσα μετά την απελευθέρωση και τούτο, σε συνδυασμό με το φιλανθρωπικό της έργο, την έκανε αποδεκτή από ένα μεγάλο μέρος του Ελληνικού Λαού. Μερικές από τις φιλανθρωπικές δραστηριότητες της Ολγας ήταν η περίθαλψη των τραυματιών και προσφύγων που επέστρεφαν στην Ελλάδα από την κριτική επανάσταση του 1868, η ίδρυση του νοσοκομείου «Ευαγγελισμός», η ανέγερση των γυναικείων φυλακών, της Σχολής Νοσοκόμων, του ρωσικού νοσοκομείου στον Πειραιά κλπ. Μετά την μικρασιατική καταστροφή και την επανάσταση του Πλαστήρα το 1922, αναχώρησε για την Ρώμη όπου και πέθανε, το 1926..

--- **Ο Αλέξανδρος Πάλλης.** Διανοούμενος και ποιητής, γεννήθηκε το 1851 στον Πειραιά και ήταν φανατικός οπαδός του δημοτικισμού, για την επικράτηση του οποίου ενίσχυε οικονομικά αρθρογράφους και συγγραφείς, όπως ο Παλαμάς, ο Ξενόπουλος, ο Νιρβάνας κ.α, καθώς και έντυπα, φυλλάδια και βιβλία σχετικά με το Γλωσσικό Ζήτημα. Ως επί το πλείστον ασχολήθηκε με λογοτεχνικές μεταφράσεις, με γνωστότερες εκείνες της Ιλιάδας και της Καινής Διαθήκης. Μετάφρασε, επίσης έργα αρχαίων τραγικών και άλλες φιλολογικές και ιστορικές μελέτες. Μεγάλο μέρος των συλλογών του συγκέντρωσε στο έργο του «Κούφια Καρύδια» (Λίβερπουλ 1915) με το ψευδώνυμο Λέκκας –Αρβανίτης Μαλιαρός. Από το 1894 και μετέπειτα έζησε στο Λίβερπουλ, όπου και απέθανε, το 1935.

--- **Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Προκόπιος (Οικονομίδης).** Ειχε ευρεία θεολογική μόρφωση την οποία συμπλήρωσε στην Μόσχα και την Γερμανία. Υπήρξε καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, διδάσκων, συγχρόνως, και θρησκευτικά στην βασιλική οικογένεια. Ανέβηκε στον Αρχιεπισκοπικό Θρόνο το 1896 από τον οποίον παραιτήθηκε το 1901, λόγω Ευαγγελικών.

--- **Ο Πρωθυπουργός Γεώργιος Θεοτόκης.** Γεννήθηκε στην Κέρκυρα το 1844 και πολιτικά ανήκε στο κόμμα του Τρικούπη, επί κυβερνήσεως του οποίου, το 1886 ανέλαβε το Υπουργείο Ναυτικών. Στις ημέρες της υπουργίας του το Πολεμικό Ναυτικό γνώρισε μεγάλη ανάπτυξη και παραγγέλθηκαν τα Θωρηκτά «Σπέτσες», «Υδρα» και «Ψαρά». Μετά την αποτυχία των εκλογών του 1895, ανέλαβε την αρχηγία του κόμματος και την 2^η Απριλίου 1899 έγινε για πρώτη φορά πρωθυπουργός αλλά παραιτήθηκε, λόγω Ευαγγελικών, το 1901. Εκτοτε έγινε άλλες

τρεις φορές πρωθυπουργός, με τελευταία από 8 Δεκ.1905 έως 7 Ιουλ.1909 (τρείςήμισι χρόνια). Στα επιτεύγματα της πρωθυπουργίας του περιλαμβάνονται η ευρεία χρηματοδότηση και αναδιοργάνωση του Στρατού, (με αποτέλεσμα την επαρκή προετοιμασία του για την διεξαγωγή των Βαλκανικών Πολέμων που επακολούθησαν), η υποστήριξη και ενίσχυση του Μακεδονικού Αγώνα, η αναδιάρθρωση του κρατικού μηχανισμού, κλπ. Γενικά, επρόκειτο για έναν πολιτικό με ήπιο και ηθικό χαρακτήρα. Πέθανε στην Αθήνα το 1916

--- **Ο δημοσιογράφος Βλάσσης Γαβριηλίδης.** Γεννήθηκε στους Επιβάτες Προποντίδας. Ενθερμος δημοτικιστής και αναμορφωτής της ελληνικής δημοσιογραφίας. Το 1878 συνεργάστηκε με τον Κλεάνθη Τριαντάφυλλο για την έκδοση του πολιτικο-σατυρικού περιοδικού «Ραμπαγός», το οποίο, τον Νοέμβριο του 1883, μετέτρεψε στην καθημερινή εφημερίδα «Ακρόπολις». Αρχικά υποστήριζε τον Τρικούπη, όμως, από το 1890, άλλαξε στάση και άρχισε να στρέφεται εναντίον του, μέσα από τις στήλες της εφημερίδας του. Μετά την επανάσταση στο Γουδί (1909) τάχθηκε αναφανδόν με την βενιζελική παράταξη. Θυμαστής του Κ. Παλαμά, τον οποίον, μάλιστα είχε παντρεύσει. Πέθανε στην Αθήνα το 1926.

--- **Το Γλωσσικό Ζήτημα στους νεότερους χρόνους.** Με τον όρο «Γλωσσικό Ζήτημα» νοούμε την διαμάχη στις αρχές του 19^{ου} αιώνα, ως προς το ποία γλώσσα (δηλ. δημοτική ή καθαρεύουσα) θα έπρεπε να καθιερωθεί στην Ελλάδα ως επίσημη (εθνική) γλώσσα, στον γραπτό και προφορικό λόγο. Ζητούμενο ήταν η καθιέρωση μιας γλώσσας κατάλληλης για διατήρηση της ταυτότητας του Έθνους και την παλινόρθωσή του μετά την απελευθέρωση. Στην κρίσιμη, αυτή, καμπή εμφανίστηκε ο **Αδαμάντιος Κοραής (1748 – 1843)**, ο οποίος πρότεινε μια νέα γλώσσα, που πήρε την ονομασία «**καθαρεύουσα**» και προέρχονταν από «κάθαρση» της καθομιλουμένης από ξένες λέξεις και εμπλουτισμό της με βάση τα αρχαία ελληνικά. Η «καθαρεύουσα» αναγνωρίστηκε ως επίσημη γλώσσα κατά την Επανάσταση του 1821 και γλώσσα διοίκησης και εκπαίδευσης του νεοσύστατου ελληνικού κράτους. Όμως το πρόβλημα της διγλωσσίας δεν επιλύθηκε. Διότι η «λύση Κοραή» συνάντησε σθεναρές αντιδράσεις τόσο από τους υποστηρικτές της αρχαϊζουσας (παλαιά φεουδαρχική τάξη, Πατριαρχείο, Φαναριώτες), όσο και από τους υποστηρικτές της καλλιέργειας και εξέλιξης της απλής, προφορικής γλώσσας (ρίζοσπάστες της αστικής τάξης, όπως ο **Ι Βιλαράς, 1771 - 1823**). Εκτός Αθηνών αντέδρασαν, κυρίως, οι ποιητές των Ιονίων νήσων, με πρωτοστατούντα τον **Δ. Σολωμό (1708 – 1857)**, οι οποίοι με τα έργα τους έθεσαν τις βάσεις του δημοτικισμού. Στα τέλη του ίδιου αιώνα η γλωσσική διαμάχη αναζωπυρώθηκε με την αντίδραση του **Γιάννη Ψυχάρη (1854 – 1929)** και των άλλων δημοτικιστών που προσπαθούσαν να επιβάλουν την δημοτική ως επίσημη γλώσσα. Ο Ψυχάρης, μάλιστα, με το παροιμιώδες πεζογράφημά του «**Το ταξίδι μου**» (1889) επηρέασε και νεότερους αξιόλογους λογοτέχνες, όπως ο Κ. Παλαμάς. Εν τούτοις, οι γλωσσικές ακρότητες των δημοτικιστών προκάλεσαν την αντίδραση των υποστηρικτών της καθαρεύουσας, (επικεφαλής ο πανεπιστημιακός **Γ. Χατζιδάκις**), με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί, για μια ακόμη φορά, έντονη μορφή διγλωσσίας. Από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα, το Γλωσσικό Ζήτημα παίρνει πολιτικές

διαστάσεις και εξελίσσεται σε μείζον εθνικό θέμα, όπως θα διαπιστώσουμε στη συνέχεια.

--- **Η γλώσσα των Ευαγγελίων.** Η Εκκλησία μας έχει αναγνωρίσει ως «κανονικά» Ευαγγέλια τα τέσσερα Ιερά Βιβλία που γράφτηκαν από τους ισάριθμους Ευαγγελιστές από το 60 έως το 90 μ.χ και ιστορούν τον επίγειο βίο και την διδασκαλία του Ιησού Χριστού. Εξ αυτών τα τρία γράφτηκαν απ' ευθείας στην Ελληνική και το τέταρτο (του Ματθαίου) αρχικά στην Αραμαϊκή και λίγο αργότερα στη Ελληνική. Η Ελληνική διάλεκτος των Ευαγγελίων ήταν η λεγόμενη προφορική «**Κοινή Αλεξανδρινή**», που αποτελούσε εξέλιξη και παραφθορά της αττικής διαλέκτου των κλασσικών χρόνων και ομιλείτο από τους λαούς της αυτοκρατορίας του Μεγάλου Αλεξάνδρου ο οποίος και την είχε διαδώσει Την εποχή του Χριστού, στην Παλαιστίνη και ιδιαίτερα στα Ιεροσόλυμα, η ελληνική γλώσσα ήταν ευρέως διαδεδομένη και αποτελούσε επίσημη γλώσσα μαζί με τα αραμαϊκά και τα εβραϊκά. Η Αραμαϊκή ήταν η γλώσσα που ομιλούσε ο απλός εβραϊκός λαός (και προφανώς χρησιμοποιούσε ο Χριστός στα κηρύγματά Του), ενώ η ιουδαϊκή ήταν η λόγια διάλεκτος μιας κλειστής ομάδας ραβίνων και νομομαθών του Ισραήλ.

Απειλητικά προανακρούσματα των Ευαγγελικών. Μετά τον «ατυχή» πόλεμο του 1897, η βασίλισσα Ολγα, με το σκεπτικό ότι τα Ευαγγέλια ,προκειμένου να γίνουν κατανοητά από τον Λαό, θα έπρεπε να μεταφραστούν στη δημοτική γλώσσα, ανέθεσε το έργο αυτό στην γραμματέα της **Ιουλία Σωμάκη**, η οποία άρχισε αμέσως την μετάφραση υπό την επίβλεψη του θείου της φιλόλογου πανεπιστημιακού και καθηγητού της βασιλικής οικογένειας Ι. Πανταζίδη (1827 – 1900). Ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών **Προκόπιος** ήταν ενήμερος του θέματος, αλλά δεν έφερε καμία αντίρρηση, πιθανώς γιατί δεν ήθελε να δυσαρεστήσει το Παλάτι. Όταν τελείωσε η μετάφραση, η Ολγα ζήτησε από το Υπουργείο Παιδείας την άδεια για δημοσίευσή της, αλλά το Υπουργείο την παρέπεμψε στην Ιερά Σύνοδο της Ελλάδος (ΙΣΕ), η οποία, τον Μάρτιο του 1899, απάντησε αρνητικά. Κατόπιν αυτού, η Ολγα προσέφυγε στο Οικουμενικό Πατριαρχείο, το οποίο, όμως, συναινούντων και των Πατριαρχείων Αλεξανδρείας και Αντιοχείας, είχε ήδη εκφράσει προς την ΙΣΕ την αντίθεσή του προς την μετάφραση. Και ήταν φυσικό, τώρα, η ΙΣΕ να απαντήσει, για δεύτερη φορά, στην Όλγα ότι «εμμένει της δεδομένης...»

Εν τω μεταξύ, το ζήτημα άρχισε να γίνεται γνωστό στην κοινή γνώμη, της οποίας το μεγαλύτερο μέρος ήταν αντίθετο στον δημοτικισμό. Δεδομένου δε ότι στο τέλος του 18^{ου} αιώνα, το Μακεδονικό Ζήτημα βρίσκονταν σε εξέλιξη και ότι η Ολγα ήταν ρωσικής καταγωγής, άρχισαν οι φήμες ότι η βασίλισσα, εκμεταλλευόμενη το αξίωμά της, υποκινούσε σχέδιο του σλαβισμού όπως προκαλέσει, με αφορμή την μετάφραση, διχόνοιες και θρησκευτικές έριδες στον Λαό και τον Κλήρο ,που θα διευκόλυναν τον προσεταιρισμό του ελληνικού πληθυσμού της Μακεδονίας στην βουλγαρική εξουσία. Όμως, μια τέτοια εκδοχή ουδόλως έχει αποδειχθεί ιστορικά, Τελικά, εκτυπώθηκε ένας μικρός αριθμός αντιτύπων που διατέθηκαν σε περιορισμένο κύκλο ατόμων.

Νέα μετάφραση – νέες ταραχές. Τα καθ' εαυτό Ευαγγελικά. Πέρασαν μερικοί μήνες με το θέμα να έχει περιέλθει σε ύφεση Το 1901 ο **Α Πάλλης**, σε τυπογραφείο της Αλεξάνδρειας και με έξοδα της Ολγας, τύπωσε και κυκλοφόρησε σε μικρό αριθμό αντιτύπων μεταξύ των Ελλήνων της διασποράς σύγγραμμα με το οποίο απέδωσε « εις την γνησίαν γλώσσαν του ελληνικού λαού» (δημοτική), το Ευαγγέλιο, δηλαδή τις αφηγήσεις των 4 Ευαγγελιστών που τις ονόμασε «Η Νέα Διαθήκη κατά το Βατικανό Χειρόγραφο». Η μετάφραση του Πάλλη ήταν μια ενέργεια παρακινδυνευμένη καθώς έγινε σε καιρούς άκρατου εθνικισμού, (έκφανση του οποίου ήταν η καθαρεύουσα), και επί πλέον, από τις αρχές, ήδη, του 18^{ου} αιώνα, η Ορθόδοξη Ελληνική Εκκλησία είχε απαγορεύσει αυστηρά, μέσω πατριαρχικών και συνοδικών αποφάσεων και με την ποινή του αφορισμού, την κατοχή ή ανάγνωση μεταφράσεων της Αγίας Γραφής στην καθομιλουμένη και με την ποινή του αναθέματος την πράξη μετάφρασής της σε απλούστερη γλώσσα.

Όταν έφθασε στην Αθήνα η «μετάφραση Πάλλη», πέρασε σχεδόν απαρατήρητη ώσπου, στις αρχές Οκτωβρίου 1901, η εφημερίδα «Ακρόπολις», σε πρωτοσέλιδο άρθρο της με τίτλο «**Ευαγγέλιον εις την γλώσσαν του Λαού**» και υπότιτλο « **Το έργο της βασιλίσσης η Ακρόπολις το συνεχίζει**», αρχίζει την αναδημοσίευση αυτής (της μετάφρασης) σε συνέχειες. Μάλιστα το άρθρο κατέληγε ως εξής : «Η «Ακρόπολις» νομίζει ότι επιτελεί μέγιστον αναμορφωτικόν έργον, διαδίδουσα εις τας μυριάδας των αναγνωστών της το Κήρυγμα του Χριστού, το οποίον μέχρι της σήμερον ήτο με πολλαπλάς σφραγισμένον σφραγίδας...». Ο ιδρυτής και εκδότης της εφημερίδας **Β. Γαβριηλίδης** δικαιολόγησε το δημοσίευμα με το σχόλιο ότι «θεάρεστον έργον είναι να φθάσει σε κάθε σπίτι και να γίνει απολύτως αντιληπτόν από κάθε ορθόδοξον Έλληνα, το Ευαγγέλιον». Όπως διαπιστώθηκε αργότερα, για την μετάφραση ο Πάλλης είχε την σύμφωνη γνώμη του Αρχιεπισκόπου Προκοπίου και την συγκατάθεση του κοσμήτορα της Θεολογικής Σχολής Αθηνών, Κ. Ζολώτα.

Όσο προχωρούσε η δημοσίευση τόσο τα πνεύματα εξανίσταντο. Την 17^η Οκτωβρίου, η ΙΣΕ με Εγκύκλιό της καταδίκασε, για μια ακόμη φορά, ως «βέβηλον» κάθε απόπειρα μετάφρασης και δημοσίευσης Ιερών Κειμένων. Την 27^η του αυτού μηνός, η εφημερίδα «Εμπρός», εξαπέλυσε σφοδρή επίθεση κατά του δημοσιεύματος της μετάφρασης, τονίζοντας ότι «Επιβουλήν κατά της γλώσσης και των εθνικών παραδόσεων αποτελεί του Πάλλη το ανοσιούργημα...». Ανάλογες ήταν και οι αρθρογραφίες των εφημερίδων «Σκρίπτ» και «Καιροί». Μετά διήμερο (29 Οκτωβρίου), η Θεολογική Σχολή Αθηνών, με Υπόμνημά της προς την ΙΣΕ καταδικάζει παμψηφεί την μετάφραση στην δημοτική. Όλα, τώρα, έδειχναν ότι ανατρεπτικές αντιδράσεις ήταν, πλέον, «προ των πυλών».

Οι πρώτοι που αντέδρασαν ήταν οι φοιτητές του «Αθήνησιν» Πανεπιστημίου. Σύμφωνα με την εφημερίδα «Το Αστυ», την 2^η Νοεμβρίου, ένα πλήθος φοιτητών, παρακινούμενο από τους «γλωσσαμύντορες» αντιδημοτικιστές καθηγητές τους Κόντο , Βάση, Μιστριώτη κ.α, κινήθηκαν προς τα γραφεία των εφημερίδων που

έγραφαν υπέρ της μετάφρασης, με σκοπό απλώς να διαμαρτυρηθούν. Ομως, όπως συμβαίνει σε παρόμοιες περιπτώσεις, μια ομάδα από αυτούς μπήκαν στα επί της οδού Σταδίου γραφεία της «Ακροπόλεως», απείλησαν «*ότι θα την πυρπολήσουν (...) και δια βροντωδών φωνών (...) έβριζαν τον Γαβριηλίδη, ο οποίος απουσίαζεν εκείνη την ώραν. Ευτυχώς, έφθασε έγκαιρα εκεί ο διευθυντής της Αστυνομίας Βούλτσος «όστις, εντελώς αυθαίρετα, διεβεβαίωσε αυτούς ότι δεν θα επαναληφθεί η δημοσίευσις. Αυτοί δε, αφού εξητωκραύγασαν υπέρ αυτού απεσύρθησαν εκείθεν»*

Δυστυχώς, η δήλωση του αστυνομικού διευθυντή αποδείχτηκε ανακριβής, διότι η «Ακρόπολις» συνέχισε την δημοσίευση της μετάφρασης και αυτό *«ηρέθισεν την πάλλουσαν εθνικού σθένους νεολαίαν»*. Την 3^η και 4^η Νοεμβρίου, το κέντρο της Αθήνας σείονταν κυριολεκτικά από τις διαδηλώσεις των φοιτητών, πλαισιωμένων και από άλλα άτομα διαφόρων κοινωνικών τάξεων, όπως εργάτες, χωρικοί, υπάλληλοι, δάσκαλοι, βουλευτές, ακόμη και ιερείς. Οι απειλές τους ήταν ότι θα λιντσάρουν *«τους εχθρούς της γλώσσης των προγόνων τους»* και οι απαιτήσεις τους από τον Πατριάρχη Ιωακείμ Γ' να αφορίσει τον Πάλλη και από την ΙΣΕ *«ίνα επιμεληθη της αποπομπής του Αρχιεπισκόπου»*. Παράλληλα η αντιφρονούσα μερίδα του Τύπου, με ανάλογη και έντονη αρθρογραφία υποδαύλιζε την *«αγανάκτηση του κόσμου»*. Για τις εφημερίδες αυτές οι δημοτικιστές ήταν *«άθλιοι»* και *«προδότες»*. Τις επόμενες ημέρες οι βίαιες διαδηλώσεις εξελίχθηκαν σε πραγματική εξέγερση. Οι στασιαστές, εξακολουθώντας να προκαλούν μεγάλες ζημιές και να επιτίθενται κατά των αστυνομικών, κατέλαβαν το Πανεπιστήμιο και από εκεί καλούσαν τον Λαό σε επαναστατικό ξεσηκωμό, ενώ κυκλοφόρησαν εκ νέου οι φήμες για *«σλαβικό κίνδυνο»* και δωροδοκίες με *«ρωσικά ρούβλια»*.

Όταν η Κυβέρνηση Θεοτόκη, μετά από κρίσιμη καθυστέρηση, υλοποίησε την σοβαρότητα της κατάστασης, ζήτησε από την ΙΣΕ να εκδώσει Εγκύκλιο καταδίκης της μετάφρασης, αλλά ήταν πλέον αργά. Το όλο θέμα έπαιρνε πολιτικές διαστάσεις και ήταν φανερό η προσπάθεια των αντιπολιτευτικών κομμάτων, δια της ποδηγέτησης των ταραχών, να οδηγήσουν την κυβέρνηση σε αδιέξοδο και να την εξαναγκάσουν σε παραίτηση. Την 5^η Νοεμβρίου, όταν κάποιες ομάδες στασιαστών *«εν μέθω διατελούσε»* επιχείρησαν να παραβιάσουν την πύλη της (παλαιάς) Βουλής και να ζητήσουν την παραίτηση της Κυβέρνησης και άλλες θέλησαν να καταλάβουν το κτίριο της Αρχιεπισκοπής *«δια να φρονηματίσουν τον Αρχιεπίσκοπον»*, τότε, σύμφωνα με δημοσιεύματα της εποχής, η Χωροφυλακή *«εδοκίμασε επί των κεφαλών αυτών άμετρον βίαν»*. Την 6^η Νοεμβρίου, το «Εμπρος» έγραφε: *«Εάν οι υποκινηταί και οι πρωταγωνισταί του τολμήματος τούτου (σ.σ της μετάφρασης) δεν ησυχάσουν, θα ενισχύσωμεν από των στηλών τούτων πάσαν βιαίαν ενέργειαν εναντίον αυτών, είτε από μέρους των φοιτητών του Πανεπιστημίου προέλθη αύτη, είτε από μέρους άλλης μερίδος της κοινωνίας...»*. Την 7^η Νοεμβρίου η «Ακρόπολις» διέκοψε – επί τέλους – την δημοσίευση της μετάφρασης και ζήτησε συγνώμη από τους φοιτητές, δηλώνοντας ότι *«παραμένει αμείλικτος πολέμιος παντός φρονούντος αντεθνικώς και ατίμως και ότι το Ευαγγέλιον δεν πρέπει να αναγιγνώσκειται εν ταις εκκλησίαις εις άλλην τινά γλώσσαν πλην εκείνης εις την οποίαν εγράφη υπό των Θεοπνεύστων*

ανδρών». Η «συγγνώμη» της «Ακροπόλεως» δεν έφερε τα επιθυμητά αποτελέσματα, διότι τώρα, το κυρίως επιδιωκόμενο των οχλοκρατικών εκδηλώσεων δεν ήταν η μετάφραση αλλά η πτώση της Κυβέρνησης με ανατροπή της εννόμου τάξεως. Το μεσημέρι η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου αναγνωρίζει πανηγυρικά την απόφαση της ΙΣΕ να καταδικάσει την μετάφραση. Οι φοιτητές και το πλήθος κόσμου (περί τους χιλίους) που είχαν συγκεντρωθεί στα Προπύλαια του Πανεπιστημίου υπεδέχθησαν με ζωνχές επευφημίες την απόφαση αυτή και επεδίωξαν να σκληρύνουν ακόμη περισσότερο την στάση τους απαιτώντας «τον αφορισμό των μεταφραστών», με πρωτεύοντα στόχο την βασίλισσα Ολγα.

8 Νοεμβρίου 1901. Το αθηναϊκό έδαφος βάφεται κόκκινο από αίμα αδελφικό και ο θάνατος παραμονεύει Η απαίτηση περί αφορισμού δεν μπορούσε να γίνει αποδεκτή από την κυβέρνηση Θεοτόκη και τούτο έδωσε αφορμή στην αντιπολίτευση να κλιμακώσει την εξέγερση με την διοργάνωση ενός «πανδήμου» συλλαλητηρίου στις Στήλες του Ολυμπίου Διός, το απόγευμα της Πέμπτης, 8 Νοεμβρίου 1901. Η Κυβέρνηση θορυβήθηκε και έφερε στην Αθήνα ναυτικό αγήμα προς ενίσχυση των ήδη υπάρχουσών δυνάμεων καταστολής. Ο προγραμματισμός για το συλλαλητήριο προέβλεπε κοινή δράση των συντεχνιών Αθηνών και Πειραιώς με τις φοιτητικές οργανώσεις. Οι φοιτητές, το πρωί της ημέρας εκείνης συγκεντρώθηκαν έμπροσθεν του Πανεπιστημίου και κινήθηκαν προς τις Στήλες για να συνενωθούν με τους διαδηλωτές-μέλη των συντεχνιών. Στο ύψος της Βουκουρεστίου αντιμετώπισαν τους άνδρες του ναυτικού αγήματος τους οποίους, μετά από κάποιες αψιμαχίες, διέσπασαν. Στο τέλος της Ηρώδου Αττικού και πριν από το Παναθηναϊκό Στάδιο συνάντησαν μια Ιλη Ιππικού η οποία τους παρακολούθησε μέχρι τις Στήλες όπου πραγματοποιήθηκε η συνένωση (συνολικά 50.000, περίπου, άτομα, σύμφωνα με εκτιμήσεις της εποχής). Κατά την διάρκεια του συλλαλητηρίου, ολόκληρη η μικρή Αθήνα σείονταν από τις ιαχές και τα συνθήματα του φανατισμένου πλήθους που εντέχνως υποδαύλιζαν οι ομιλητές και οι διάφοροι υποκινητές, **αλλά, σε καμία περίπτωση, δεν στρέφονταν κατά του Έθνους και του Στρατού, παρά μόνο κατά των υπευθύνων της μετάφρασης.** .

Αίφνης, από την πλευρά της Σταδίου ακούστηκε μέσα στο πλήθος η μοιραία προτροπή «Εις τον Μητροπολίτην» και ένα κύμα διαδηλωτών (1000 περίπου άτομα) κινήθηκε προς την οδό Κοραή, όπου ήταν η Μητρόπολη. Τούτους προσπάθησε να ανακόψει η Ιλη Ιππικού και από αυτή την συμπλοκή πολλοί καταπατήθηκαν στα πεζοδρόμια από τα άλογα και τραυματίστηκαν. Τότε ένας από τους διαδηλωτές πυροβόλησε στον αέρα και πολλοί άλλοι τον μιμήθηκαν. Ο διοικητής του ναυτικού αγήματος, πιθανόν πανικόβλητος, διέταξε «πυρ ομαδόν», επακολούθησε πανδαιμόνιο, τα λοιπά τμήματα άρχισαν και αυτά να πυροβολούν, οι φοιτητές ανταπέδωσαν τους πυροβολισμούς και το κέντρο της πρωτεύουσας μεταβλήθηκε σε πραγματικό πεδίο μάχης. Στη σύρραξη έλαβαν μέρος και οι αστυφύλακες που φρουρούσαν το Υπουργείο Οικονομικών και από τις σφαίρες τους σκοτώθηκε ο πρώτος διαδηλωτής, ο **Ν. Πάστρας**.

Το θέαμα του πρώτου νεκρού εξαγρίωσε τα πλήθη, οι πυροβολισμοί πύκνωσαν και ο αριθμός των σκοτωμένων και των τραυματιών αυξήθηκε. Μετά από αρκετή ώρα οι διαδηλωτές άρχισαν να σκορπίζουν και η κατάσταση, σε κάποια στιγμή, φάνηκε να καταλαγιάζει, όταν η Ιλη Ιππικού, αναπάντεχα, έστριψε από την Κοραή στην οδό Ρήγα Φεραίου πυροβολώντας συνεχώς. Οι διαδηλωτές απάντησαν στους πυροβολισμούς και νέοι τραυματίες και από τις δυο πλευρές έπεσαν στο έδαφος. Ευτυχώς, η Ιλη έφυγε προς την Ιπποκράτους και οι συγκρούσεις σταμάτησαν όταν ο αρχηγός των φοιτητών δεν επέτρεψε την επέμβαση νέων «ενισχύσεων» από το Πανεπιστήμιο. Μετά από αυτά, αντιπρόσωποι των φοιτητών και των συνδικαλιστών ζήτησαν από τον βασιλέα την αποχώρηση των ενόπλων τμημάτων και εκείνος έδωσε αμέσως την σχετική εντολή, Εν τούτοις το κακό δεν είχε ακόμη τελειώσει. Όταν, λίγο αργότερα, ο Θεοτόκης έφευγε με την άμαξά του από το ξενοδοχείο της Μ Βρετανίας, το πλήθος, κραυγάζοντας «Κάτω ο δολοφόνος(!) Κάτω ο φονιάς (!)» επιτέθηκε κατά της φρουράς του. Ανταλλάχθηκαν πυροβολισμοί αλλά η επέμβαση του ιππικού απέτρεψε την γενίκευση. Οι διαδηλωτές αποχώρησαν αφήνοντας πίσω τους ένα νεκρό και τραυματίες. Έτσι έληξαν τα επεισόδια της φοβερής εκείνης ημέρας

Ο τραγικός απολογισμός των θυμάτων. Νεκροί 8 (κατ'άλλους 11), οι παρακάτω: Ν.Πάστρας, Α.Παπαναστασίου, Ε.Παπαντωνίου, Ε. Δράκος, Ι. Διβάρης, Φ. Ρήγος, Ι. Στεφανίδης, Στράτος, αγνώστων λοιπών στοιχείων. **Τραυματίες, περίπου 70. και συλληφθέντες 22,** που έμειναν στα κρατητήρια των στάβλων της Χωροφυλακής επί 3 ημέρες και μετά αφέθηκαν ελεύθεροι..

Η αποκατάσταση της τάξεως τα επόμενα εικοσιτετράωρα. Κατά την διάρκεια της νύκτας των επεισοδίων, ο βασιλεύς ζήτησε - και έλαβε - την παραίτηση του Αρχιεπισκόπου Προκοπίου, ο οποίος αποσύρθηκε σε μοναστήρι της Σαλαμίνας όπου απέθανε την 4^η Ιουλίου του επόμενου έτους. Στην αποκατάσταση της ηρεμίας συνέπραξαν και οι ηγέτες της αντιπολίτευσης, οι οποίοι, ως ηθικοί αυτουργοί των επεισοδίων. θα έπρεπε να αισθάνονται - **και αυτοί** - τύψεις για τα αδικοχαμένα θύματα, των οποίων η κηδεία έγινε την επόμενη ημέρα. χωρίς σοβαρά έκτροπα. Την μεθεπόμενη (10 Νοεμβρίου) ο πρωθυπουργός Θεοτόκης ζήτησε ψήφο εμπιστοσύνης από την Βουλή και, παρότι την έλαβε, είχε έτοιμη την παραίτησή του. Ο σχηματισμός της νέας Κυβέρνησης ανατέθηκε στον Αλ. Ζαΐμη. Δύο ημέρες αργότερα διαλύθηκαν και οι κλεισμένοι στο Πανεπιστήμιο φοιτητές. Μετά από ένα μήνα (12 Δεκεμβρίου) σε προγραμματισμένο συλλαλητήριο κάηκε συμβολικά ένα αντίτυπο της μετάφρασης και εγκρίθηκε Ψήφισμα των φοιτητών με το οποίο ζητούσαν να ληφθούν μέτρα για να μην κυκλοφορήσει ξανά η μετάφραση και να τιμωρείται αυστηρά κάθε μελλοντική απόπειρα αυτής.

Η επίδραση του ξένου παράγοντα. Τα «Ευαγγελικά» συνέβησαν σε μια εποχή κατά την οποία η σύγκρουση των γερμανικών και ρωσικών συμφερόντων στα Βαλκάνια βρισκονταν σε έξαρση. Στην Ελλάδα, ο βασιλεύς Γεώργιος ήταν αφοσιωμένος στην Αγγλία, ο Διάδοχος Κωνσταντίνος και η σύζυγός του Σοφία στην φυσική πατρίδα της τελευταίας, την Γερμανία και η βασίλισσα Ολγα, ήταν, βέβαια,

φίλα προσκείμενη στη Ρωσία. Υπάρχουν ιστορικές ενδείξεις (όχι αποδείξεις) ότι οι Γερμανοί, χρησιμοποιώντας προπαγανδιστικά μέσα (ιδίως δωροδοκίες και εξαγορές μερίδας του ελληνικού αντιπολιτευόμενου Τύπου), επιδίωξαν να εκμεταλλευθούν υπέρ αυτών τα επεισόδια διευρύνοντας την πολιτική κρίση, να στρέψουν κατά της Ολγας το λαϊκό αίσθημα, να κλονίσουν το κύρος της και να ανατρέψουν τις «περί πανσλαβισμού» θεωρίες και θέσεις της αντίπαλης ρωσικής (φιλοτσαρικής) διπλωματίας στην Ελλάδα. Είναι γεγονός ότι τα «Ευαγγελικά» οδήγησαν σε περαιτέρω ένταση των σχέσεων μεταξύ Ολγας και Σοφίας και θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η δογματική διαφορά που χώριζε τις δύο γυναίκες τροφοδότησε έναν ακόμη – έστω και μικρό – εθνικό διχασμό. Πάντως, κατά τη διάρκεια των επεισοδίων ακούσθηκαν συνθήματα όπως «Κάτω η Σλάββα» και «Ζήτω ο Διάδοχος».

Η συνταγματική κατοχύρωση της απαγόρευσης της μετάφρασης των ιερών κειμένων. Δύο χρόνια μετά τα Ευαγγελικά, τον Νοέμβριο του 1903, φοιτητές, υποκινούμενοι αυτή την φορά από τον καθηγητή τους ακαδημαϊκό **Γ. Μιστριώτη**, διαδήλωσαν στην Αθήνα απαιτώντας να μην παιχθεί η θεατρική παράσταση «Ορέστεια» του Αισχύλου, μεταφρασμένη στην Δημοτική από τον Γεώργιο Σωτηριάδη, έναν «ευρυμαθή ελληνιστή και διαπρεπή αρχαιολόγο». Οι διαδηλώσεις αυτές – που έμειναν στην Ιστορία με την ονομασία «**Ορεστειακά**» - ήταν μεν πολύ μικρότερης εκτάσεως και εντάσεως σε σχέση με τα Ευαγγελικά, αλλά είχαν και αυτές έναν (και κατά άλλες πηγές) δύο νεκρούς και αρκετούς τραυματίες

Η σπουδαιότερη θεσμική συνέπεια των Ευαγγελικών και των Ορεστειακών ήταν μια Προσθήκη από την αναθεωρητική Βουλή στο Σύνταγμα του 1911 (άρθρο 2 παράγρ. 2) η οποία απαγόρευε κάθε μορφής μετάφραση των Ιερών Κειμένων χωρίς προηγούμενη έγκριση «της εν Κωνσταντινουπόλει Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας». Κατά την αναθεώρηση του Συντάγματος του 1927 η διάταξη αυτή τροποποιήθηκε και αρμόδια για την έγκριση της μετάφρασης προστέθηκε και η Εκκλησία της Ελλάδος. Το σήμερα ισχύον Σύνταγμα του 1975 περιέλαβε αυτούσια την διάταξη του 1911 και την τροποποίησή της, καθορίζοντας στην **παράγραφο 3 του άρθρου 3** ότι : **«Το κείμενο της Αγίας Γραφής τηρείται αναλλοίωτο. Η επίσημη μετάφρασή του σε άλλο γλωσσικό τύπο απαγορεύεται χωρίς την έγκριση της Αυτοκέφαλής Εκκλησίας της Ελλάδας και της Μεγάλης του Χριστού Εκκλησίας»**. Υπό τις συνταγματικές αυτές επιταγές, στην σύγχρονη εποχή κυκλοφορούν και διατίθενται ελεύθερα από επίσημους φορείς (όπως είναι η Ελληνική Βιβλική Εταιρεία) μεταφράσεις της Αγίας Γραφής στον τύπο της «Νεοελληνικής Γλώσσας», όπως αυτός προσδιορίζεται στον ν.309/30-4-1976 (ΦΕΚ 100/Α'/30-4-1976), με τον οποίον καθιερώθηκε στην Ελλάδα η χρήση της Δημοτικής στην Εκπαίδευση (Υπουργός Παιδείας ο Γ. Ράλλης). **Σύμφωνα με τον νόμον αυτόν, «ως Νεοελληνική Γλώσσα νοείται η διαμορφωθείσα ως πανελλήνιο εκφραστικό όργανο του Ελληνικού Λαού και των δοκίμων συγγραφέων του Εθνους Δημοτική συντεταγμένη άνευ ιδιωτισμών και ακροτήτων»**. Εννοείται ότι οι σύγχρονες μεταφράσεις είναι τελείως απαλλαγμένες από τις γλωσσικές ακρότητες και τους ιδιωτισμούς της μετάφρασης του Πάλλη και καμία σχέση δεν έχουν με αυτές. Ούτε, βέβαια, οι

μεταφραστές διατρέχουν τον κίνδυνο να χαρακτηρισθούν «άθεοι» και «προδότες». (!!!), όπως συνέβη την εποχή των «Ευαγγελικών»

Και νεότερος πειραματισμός. Το έτος 2004, η Αρχιεπισκοπή Αθηνών, (Αρχιεπίσκοπος ο μακαριστός Χριστόδουλος), κατόπιν αδείας της ΙΣΕ και μετά από πολύ μεγάλη επίσκεψη, ξεκίνησε ένα «πilotικό» πρόγραμμα μετάφρασης Ιερών Κειμένων στην νεοελληνική γλώσσα. Συγκεκριμένα καθόρισε κάποιους Ι. Ναούς των Αθηνών στους οποίους, κατά την διάρκεια της Θείας Λειτουργίας, θα αναγιγνώσκονταν περικοπές της Αγίας Γραφής (Ιερό Ευαγγέλιο, Απόστολος) στην νεοελληνική γλώσσα, σε χρόνο αμέσως μετά την ανάγνωση του αντίστοιχου παραδοσιακού (αρχικού) κειμένου το οποίο, όπως τόνιζε η σχετική Εγκύκλιος της Αρχιεπισκοπής, ήταν γραμμένο στα ελληνικά της εποχής (Κοινή Αλεξανδρινή Ελληνική). Προφανώς ο σκοπός της νέας μετάφρασης ήταν ο ίδιος με εκείνο του 1901: Να γίνει η Θρησκεία μας περισσότερο κατανοητή και εύληπτη στον απλό Έλληνα Χριστιανό, αλλά μέσω της Θείας Λατρείας. Τελικά το πρόγραμμα δεν διήρκεσε πολύ χρόνο και σταμάτησε να εφαρμόζεται, μάλλον ξαφνικά και απροειδοποίητα. Οι αντιδράσεις του Λαού τόσο για την εφαρμογή όσο και για την κατάργηση του προγράμματος υπήρξαν υποτονικές και, οπωσδήποτε, χωρίς επεισόδια και βιαιότητες. Οι καιροί βλέπετε, έχουν ριζηδόν αλλάξει. Ωστόσο το κρίσιμο ερώτημα παραμένει το ίδιο για όλες τις εποχές :Αν, δηλαδή, είναι δυνατόν, η μετατροπή του γλωσσικού τύπου των Ιερών Κειμένων στην Δημοτική μπορεί, αφ'εαυτής, να βοηθήσει τον Ορθόδοξο Έλληνα Χριστιανό να εμβαθύνει στα μυστήρια της Θρησκείας του και να εμπεδώσει την Πίστη του στον Θεό, με απώτερο στόχο την σωτηρία της ψυχής του. Ο γράφων δεν θα προσπαθήσει να απαντήσει στο ερώτημα αυτό, αλλά θα το αφήσει στην διακριτική ευχέρεια του σεβαστού αναγνώστη. Θα μνημονεύσει, μόνο, την από 29 Οκτ 1901 επιστολή του καθηγητού Π.Καρολίδη που έζησε την εποχή των Ευαγγελικών, προς την εφημερίδα «Ακρόπολις», σύμφωνα με την οποία « Η μετάφρασις δεν απάδει εις το πνεύμα της Ορθοδόξου Εκκλησίας... Εξ επόψεως πρακτικής οιαδήποτε μετάφρασις... του Ευαγγελίου εις γλώσσαν απλουστέραν είναι όλως άσκοπος, άμα δε και αδύνατος, Άσκοπος διότι μετάφρασις οιαδήποτε δεν καθιστά το κείμενον ευληπτότερον, είτε εις το χυδαίον μετενεχθή ιδίωμα είτε εις το καθαρεύον... Εξ επόψεως ηθικής και θρησκευτικής εξεταζομένου του ζητήματος, αι σήμερον γινόμεναι μεταφράσεις καθιερούσιν ηθικήν και θρησκευτικήν αναρχίαν...Εξ εθνικής επόψεως κρίνων το πράγμα θεωρώ την εις την απλήν δήθεν γλώσσαν μετάφρασιν...ολεθριωτάτην εις τα εθνικά συμφέροντα. Εάν ημείς οι Έλληνες κηρύξωμεν εις τον κόσμον, ότι ο λαός της Ελλάδος δεν εννοεί την γλώσσαν του Ευαγγελίου και έχει ανάγκην μεταφράσεως, πως θα διαμαρτυρηθώμεν κατά της εν βλαχική, βουλγαρική και αλβανική μεταφράσει διαδόσεως του Ευαγγελίου μεταξύ των βουλγαροφώνων και αλβανοφώνων ορθοδόξων, (και) πως θα κωλύσωμεν (σ.σ. θα εμποδίσουμε) την εκ της γλώσσης ταύτης μετάφρασιν πάντων των εκκλησιαστικών βιβλίων και την εισαγωγήν τοιαύτης γλώσσης εις την Εκκλησίαν αυτών».